

Juridiken i arbetet mot bidragsbrott

Socialchefsdagarna 2021

12 kap. socialtjänstlagen

7 § Socialnämnden ska **på begäran** av en annan myndighet lämna uppgifter till denna om utbetalad ekonomisk hjälp, om syftet är att undvika felaktiga utbetalningar från det allmänna eller en felaktig beskattning.

Om kommunens uppgifter inom socialtjänsten fullgörs av flera nämnder ska varje sådan nämnd, i den utsträckning det begärs, till de övriga lämna

1. uppgifter om att en person är aktuell i ett ärende inom socialtjänsten, och
2. de uppgifter som behövs för att administrera fördelningen av platser inom särskilda boendeformer i kommunen.

Uppgiftsskyldigheten enligt andra stycket gäller inte uppgifter som omfattas av sekretess enligt 26 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Lag (2011:1407).

Lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

1 § Denna lag gäller sådana bidrag, ersättningar, pensioner och lån för personligt ändamål som enligt lag eller förordning beslutas av Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, en **kommun** eller en arbetslöshetskassa och betalas ut till en enskild person (ekonomisk förmån).

Denna lag gäller även sådana stöd, bidrag och ersättningar som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen eller en kommun och avser en enskild person, men betalas ut till eller tillgodoräknas någon annan än den enskilde (ekonomiskt stöd). Lag (2019:653).

Lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

Initialt omfattades inte kommuner och därmed socialtjänsten av underrättelseskyldigheten. Att kommuner skulle omfattas föreslogs i proposition 2018/19:132 – Ett starkare skydd för välfärdssystemen. Ändringen trädde i kraft 1 januari 2020.

S. 45: "När lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen infördes undantogs kommunerna från underrättelseskyldigheten av två skäl. För det första innehöll det betänkande som legat till grund för regeringens proposition inte något förslag om att kommunerna skulle omfattas av underrättelseskyldigheten, för det andra hade företrädare för socialtjänsten under utredningens arbete framhållit att en underrättelseskyldighet skulle försämra möjligheterna att åstadkomma en förtroendesituation mellan socialtjänsten och den enskilde. I förarbetena till lagen konstaterades dock att kommunerna redan hade en anmälningsskyldighet enligt bidragsbrottslagen och att det därför låg nära till hands att även ålägga kommunerna en underrättelseskyldighet (prop. 2007/08:48 s. 21)."

Lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

2 § Underrättelseskyldighet enligt lagen gäller för Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, **kommunerna** och arbetslöshetskassorna. Skyldigheten gäller dock inte i Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet. Lag (2019:653).

Lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

3 § Om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp, **ska underrättelse om detta lämnas till den myndighet eller organisation som har fattat beslutet.** Har förmån eller stöd beslutats efter överklagande ska underrättelse i stället lämnas till den myndighet eller organisation som följer av 1 §.

Underrättelseskyldigheten gäller inte om det finns särskilda skäl. Lag (2019:653).

Lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

4 § Av underrättelsen ska det framgå **vilka omständigheter** som ligger till grund för antagandet att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp. Lag (2019:653).

Offentlighets- och sekretesslagen

Om uppgiftsskyldighet = sekretessbrytande (10 kap. 28 § 1 stycket OSL)

28 § Sekretess hindrar inte att en uppgift lämnas till en annan myndighet, **om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning.**

Bidragsbrottslagen

1 § Denna lag gäller sådana bidrag, ersättningar, pensioner och lån för personligt ändamål som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, en **kommun** eller en arbetslöshetskassa och **betalas ut till en enskild person (ekonomisk förmån)**.

Denna lag gäller även sådana stöd, bidrag och ersättningar som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen eller en kommun och avser en enskild person, men betalas ut till eller tillgodoräknas någon annan än den enskilde (ekonomiskt stöd). Lag (2019:652).

6 § **Myndigheter som anges i 1 § samt kommuner och arbetslöshetskassor ska göra anmälan till Polismyndigheten om det kan misstänkas att brott enligt denna lag har begåtts.** Lag (2019:652).

Bidragsbrottslagen

2 § Den som **lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden** som han eller hon är skyldig att anmäla enligt lag eller förordning, och på så sätt **orsakar fara för att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd felaktigt betalas ut, felaktigt tillgodoräknas, betalas ut med ett för högt belopp eller tillgodoräknas med ett för högt belopp**, döms för bidragsbrott till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader. Lag (2019:652).

Bidragsbrottslagen

4 § Den som av grov oaktsamhet begår en sådan gärning som avses i 2 §, döms för vårdslöst bidragsbrott till böter eller fängelse i högst ett år.

Om gärningen med hänsyn till beloppet, risken för slutlig ekonomisk skada och övriga omständigheter är mindre allvarlig, döms inte till ansvar.
Lag (2019:652).

Högsta domstolen, HD, 2013-05-24, mål nr B 238-12 om grov oaktsamhet

HD hänvisar i målet till bidragsbrottslagens förarbeten. Rent allmänt bör det kunna krävas att en förmånstagare i samband med en ansökan eller utbetalning så långt som möjligt tar del av information som lämnas och kontaktar en handläggare om det är något som han eller hon inte förstår eller som är oklart. **Trots det upplysnings- och utredningskrav som myndigheterna har, måste utgångspunkten vara att den enskilde tar ansvar för att de uppgifter som lämnas är korrekta** (prop. 2006/07:80 s. 49 f).

De gärningar som i första hand kan anses som grovt oaktsamma är sådana där förmånstagaren har lämnat mer påtagligt felaktiga uppgifter som är grundläggande för rätten till en förmån eller för förmånens storlek. Det kan gälla avsevärt felaktiga inkomstuppgifter eller uppenbart felaktiga uppgifter om boende-, familje- och arbetsförhållanden som medför eller kan medföra felaktiga utbetalningar. **Straffansvar för grovt oaktsamma gärningar bör i första hand förbehållas beteenden som är ett utslag av medveten oaktsamhet, men det är inte uteslutet att även en omedveten oaktsamhet kan vara grov.** (Samma prop. s. 97.)

När förmånstagaren har underlåtit att anmäla ändrade förhållanden är utrymmet för att bedöma en omedveten oaktsamhet som grov begränsat. Om en förmånstagare inte har misstänkt att det har uppkommit en anmälningsskyldighet bör han eller hon i regel inte anses ha varit grovt oaktsam. (Samma prop. s. 84.)

Man som lämnat felaktiga uppgifter och fått 12 000 kronor i arbetslöshetsersättning döms för bidragsbrott (Svea hovrätt 2013-05-31, mål nr B 9910-12)

En man hade lämnat oriktiga uppgifter till a-kassan om att han varit arbetslös trots att han uppburit föräldrapenning. Av utredningen framgick att det klart och tydligt följde av de så kallade kassakorten att uppgift om sjuk- och föräldrapenning skulle fyllas i. Mannen hade inte fyllt i att han varit föräldraledig. Före signeringen hade han fått information om att han genom signeringen försäkrade att han varit arbetslös och att han inte fått någon annan form av ersättning. Tingsrätten bedömde att gärningen skulle ses som mindre allvarlig och därmed inte straffbar. Tingsrätten ogillade åtalet.

Hovrätten konstaterar att det endast krävs fara för att en ekonomisk förmån felaktigt betalas ut. Enligt förarbetena till bestämmelsen om bidragsbrott kan gärningar där fara för slutlig ekonomisk skada är liten anses som mindre allvarliga (prop. 2006/07:60 s. 98). I detta fall har ett felaktigt belopp om 12 920 kronor betalats ut men betalats tillbaka genom att avdrag har gjorts på mannens senaste ersättning från a-kassan. Om mannen hade gått ur a-kassan eller om han av andra skäl inte velat betala tillbaka ersättning hade den ekonomiska skadan kunnat bli slutlig. Därför finner hovrätten att risken för slutlig skada när gärningen begicks inte kan sägas ha varit liten. Hovrätten dömer därför mannen för vårdslöst bidragsbrott.

Att inte uppge ideell skadeståndsansättning i ansökan om försörjningsstöd var inte bidragsbrott då uppsåt eller grov oaktsamhet inte styrkts (Svea hovrätt 2010-04-22, mål nr B 7617-09)

En man som vid flera tillfällen ansökt om försörjningsstöd hade inte nämnt att han fått en försäkringsersättning på 152 500 kronor, efter att ha förlorat ett öga. Han hade därmed felaktigt fått försörjningsstöd utbetalt och orsakat fara för att ekonomisk förmån utbetalades.

Tingsrätten dömde mannen för bedrägeri och bidragsbrott. **Hovrätten fann dock att det inte var visat att mannen haft uppsåt, dvs medvetet lämnat de oriktiga uppgifterna för att vilseleda staden.** Hovrätten konstaterade att mannen hade förklarat misstaget med att han inte insett att han var skyldig att ange ersättningen eftersom det inte var fråga om en inkomst utan en ideell ersättning för förlusten av ett öga. Mannen hade därtill själv tagit kontakt med socialförvaltningen i samband med att hans far skulle köpa en bostadsrätt till honom och han visade då upp ett skattebesked där det framgick att han hade ekonomiska tillgångar och ränteinkomster. Hovrätten menade att det var osannolikt att mannen självmant skulle ha lämnat den informationen till socialförvaltningen om han tidigare medvetet undanhållit att han fått en försäkringsersättning. Handlandet ansågs inte heller vara grovt oaktsamt. Hovrätten ogillade därför åtalet.

Socialbidragstagare som inte uppgett pokervinst som inkomst kunde inte dömas för bidragsbrott eftersom han saknat uppsåt (Svea hovrätt mål nr B 7476-09)

I det här fallet ansåg domstolarna att socialbidragstagaren inte hade känt till att hans vinster från pokerspel var att betrakta som inkomst och skulle uppges. Han hade berättat för socialtjänsten att han spelade poker. Dessutom beaktades även att spelvinster inte fanns med i den exemplifiering av inkomster som fanns i den sanningsförbindelse som han skrivit på.

Av den förbindelse som mannen fått skriva under, framgick att i begreppet inkomst ingår alla former av inkomster och tillgångar, "t.ex. lön, bostadsbidrag, arvode, stipendier, A-kasseersättning, ALFA-kassa, sjukersättning, föräldrapenning, vårdbidrag, ålderspension, garantipension, aktivitetsersättning, tilläggspension, äldreförsörjningsstöd, barntillägg, livränta, AFA, pensionsförsäkring, pension från annat land, barnbidrag, underhållsstöd, aktivitetsstöd, studiemedel, vuxenstudiestöd, rekryteringsbidrag, överskjutande skatt och övrigt".

Tingsrätten ansåg att det faktum att spel- eller lotterivinster inte nämndes i viss mån talade för att mannen inte hade förstått att pokervinsterna skulle redovisas som inkomst. Dessutom hade ju mannen själv berättat för socialtjänsten att han spelade poker. Enligt tingsrätten hade han knappast gjort det om han hade försökt lura socialtjänsten att betala ett för högt socialbidrag till honom.

Den samlade bedömningen blev att mannen inte hade haft något uppsåt och därför inte kunde dömas för bidragsbrott. Hovrätten fastställde tingsrättens dom.

Lagändringar ska stoppa brottsliga assistansbolag

- Den 1 november infördes lagändringar som innebär att kommunerna och Försäkringskassan numera kan neka en assistansberättigad person utbetalning av ersättning för personlig assistans om den har utförts av ett assistansbolag som saknar tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg (IVO).
- Tidigare har en anordnare utan tillstånd kunnat få utbetalningar genom att ersättningen har förmedlats av den assistansberättigade.

9 d § LSS /Trädde i kraft 2021-11-01/ Som kostnad för personlig assistans enligt 9 § 2 anses inte ersättning för assistans som utförs av någon

1. som inte har fyllt 18 år,
2. som är bosatt utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,
3. som till följd av sjukdom, ålderdom eller liknande orsak saknar förmåga att utföra arbete som personlig assistent, eller
4. på arbetstid som överstiger den tid som anges i 2-4 §§ lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete, 5-10 b §§ arbetstidslagen (1982:673) eller kollektivavtal som uppfyller kraven i 3 § arbetstidslagen.

Kostnad för personlig assistans som har utförts i en yrkesmässig enskild verksamhet utan tillstånd enligt 23 § ger inte rätt till ekonomiskt stöd enligt 9 § 2.

Även om assistansen har utförts utan tillstånd lämnas ekonomiskt stöd enligt 9 § 2 om

1. verksamheten har haft tillstånd under avtalstiden och assistansen har utförts senast två veckor efter den dag då den assistansberättigade underrättades om att tillståndet har upphört att gälla, eller
2. det finns särskilda skäl. Lag (2021:877).

15 § LSS /Trädde i kraft 2021-11-01/ Till kommunens uppgifter hör att

....

11. anmäla till Inspektionen för vård och omsorg om det finns anledning att anta att en enskild bedriver yrkesmässig verksamhet med personlig assistans utan tillstånd enligt 23 § eller att en tillståndshavares lämplighet för att bedriva sådan verksamhet kan ifrågasättas. Lag (2021:877).

Socialförsäkringsbalken

51 kap. 16 b § /Trädde i kraft 2021-11-01/ Assistansersättning enligt 14 § betalas inte ut för assistans som har utförts i en yrkesmässig enskild verksamhet **utan tillstånd** enligt 23 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Även om assistansen har utförts utan tillstånd betalas assistansersättning ut om

1. verksamheten har haft tillstånd under avtalstiden och assistansen har utförts senast två veckor efter den dag då den försäkrade underrättades om att tillståndet har upphört att gälla, eller
2. det finns särskilda skäl. Lag (2021:878).

Socialförsäkringsbalken

10 kap 42 a § SFB /Trädde i kraft 2021-11-01/ Försäkringskassan ska anmäla till Inspektionen för vård och omsorg om det finns anledning att anta att en enskild bedriver yrkesmässig verksamhet med personlig assistans **utan tillstånd** enligt 23 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade **eller att en tillståndshavares lämplighet för att bedriva sådan verksamhet kan ifrågasättas**. Lag (2021:878).

Tack!

Emma Fall

emma.fall@jpinfo.net

JP Infonet AB
Tel: 08-462 65 60
www.jpinfo.net

Om du är intresserad av våra webbtjänster, utbildningar, rådgivning eller vill ha support är du varmt välkommen att kontakta oss per e-post eller telefon.

Våra öppettider i växeln är 9.00 – 16.00.

Telefon: 08-462 65 60

E-post: info@jpinfo.net

Har du ett ärende som rör upphandling? Kontakta oss på upphandling@jpinfo.net.

Besöksadresser:

Kornhamnstorg 6, 111 27 Stockholm

Södra Storgatan 21, 252 23 Helsingborg

Hybelejens gata 2, 2 trappor, 653 40 Karlstad

